

Asr Suresi

Yayınlanma Tarihi: 9 Aralık 2020

(Asr 103/1)

وَالْعَصْرِ

KISACA (özetle bildiriyoruz ki)

(Asr 103/2)

إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَّصَوْا بِالصَّبْرِ

GÜVENEN, O (bildirilen) SÂLİHATLARI YERİNE GETİREN, BİRBİRLERİNE O (bildirilen) HAKKI ULAŞTIRAN / ŞART KOŞAN, KARŞILIKLI OLARAK ŞİKÂyet ETMEDEN SONUNA KADAR DİRENMEYİ TAVSİYE EDENLERİN DIŞINDA KALAN İNSAN TÜRÜNÜN TAMAMI KESİNLİKLE ÇOK BÜYÜK BİR ZİYAN İÇİNDEDİR.

ASR VE YEMİN

Bir söz; öncesi olmadan, direkt ‘vav’ harfiyle başlıyorsa; bu gramerin özel üslûpları olan ‘iğrâ’, ‘tahzir’ veya ‘yemin’den mutlaka biridir ve her birinin kendisine göre kalıbı vardır. İğrâ üslûbu, bir kişiyi iyi bir şeye teşvik etmek; tahzir üslûbu ise bir kişiyi kötü bir şeyden sakındırmak demektir. Bu üslûplarda fiil, fâil zikredilmeden direkt ‘mef’ul’ (nesne) kullanılır ve kelimenin başına ‘vav’ getirilerek özel bir üslûp olduğu belli edilir. Bu söz eğer yemin üslûbu ise kelimenin son harekesi ‘mecrur’ (esre-kesra) yapılı, ‘iğrâ’ (teşvik) veya ‘tahzir’ (sakındırma) üslûplarından biri ise kelimenin sonu ‘fetha’ (üstün) olarak harekelenir.

Âsım kıraatini esas aldığımızda, kelimenin son harekesi mecrur (esre) olduğu için “burada yemin üslûbu kullanılmıştır” demek zorundayız. Fakat kelimeye konulan harekeleri doğru kabul etmek için kullanılan üslûbun ‘yemin’ üslûbuna uyup uymadığına da bakma zorunluluğu vardır. Bu şekilde başlanan bir sözde yemin üslûbunun olup olmadığını anlamak için sözün devamında şunlar aranır:

1. Hem sözü söyleyenin hem de söze muhâtap olanın, değerinin yüceliği husûsunda ittifak ettiği ve her iki tarafın da çok iyi bildiği, üzerine yemin edilen şey.
2. Yemin şartı.
3. Yeminin cevabı.
4. Yeminin cevabı olacak cümlelerin içinde harekesi fetha (üstün) olan bir ‘lam’ (ل) harfi.

Kalıp olarak bakıldığında, sûrede 2, 3, 4 şıkları bulunmaktadır. Yine de burada bir yemin üslûbunun olabilmesi için kesinlikle ‘a’ şıkkının bilinmesi gerekmektedir. Eğer üzerine yemin edilen şey bilinmez ise veya yemin eden ile yemine muhâtap olanın değer verdikleri ve yüceliği husûsunda ittifak ettikleri bir şey değilse böyle bir yemini yapan ya yemin etmesini bilmiyor ya gramerdeki yemin üslûbunu bilmiyor ya boş yere yemin ediyor ya da muhâtabının neye değer verdiğini bilmiyor demektir. Böylesi bir yeminin de muhâtapları tarafından dikkate alınmaması gerekmektedir. Hatta böylesi bir yemini dikkate almak kesinlikle doğru olmayacaktır.

Âsım b. Behdele kıraatinde وَالْعَصْرَ (ve’l asri) şeklinde harekelenen bu kelime, meâllere şöyle yansımıştır:

Andolsun zamana.

(Abdülbaki Gölpınarlı Meâli)

Akıp giden zamana yani insanların tek sermayesi zaman birimine andolsun ki,

(Abdullah Parlıyan Meâli)

Zamana, asırlara, ikindilere, senin peygamberlikle görevlendirildiğin evrensel döneme andolsun!

(Ahmet Tekin Meâli)

Asra yemin olsun ki,

(Ahmet Varol Meâli)

Asra andolsun;

(Ali Bulaç Meâli)

And olsun asra (ikindi namazına, yahud peygamberlik devrine) ki,

(Ali Fikri Yavuz Meâli)

O çağa andolsun ki;

(Bahaeddin Sağlam Meâli)

Zamana yemin olsun ki,

(Bayraktar Bayraklı Meâli)

Çağa ant

(Besim Atalay Meâli)

Asra (akıp giden zamana) yemin olsun ki,

(Cemal Külünkoğlu Meâli)

İkinci vaktine (Asra; çağa) and olsun ki,

(Diyanet İşleri Meâli (Eski))

1,2. Andolsun zamana ki, insan gerçekten ziyan içindedir.

(Diyanet İşleri Meâli (Yeni))

1, 2, 3. Asra yemin ederim ki insan gerçekten ziyan içindedir. Bundan ancak imân edip iyi ameller işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler ve sabrı tavsiye edenler müstesnadır.*

(Diyanet Vakfı Meâli)

Andolsun akıp giden zamana ki;

(Edip Yüksel Meâli)

Asra yemin olsun ki,

(Elmalılı Hamdi Yazır Meâli)

Kasem olsun ki Asra

(Elmalılı Meâli (Orijinal))

Asra ant olsun,

(Erhan Aktaş Meâli)

Andolsun asra ki,

(Hasan Basri Çantay Meâli)

Asr'a yemîn olsun!

(Hayrat Neşriyat Meâli)

Asra (zamana) and olsun ki.

(İlyas Yorulmaz Meâli)

Zaman hakkı için

(İsmail Hakkı İzmirli)

Andolsun asra.

(Kadri Çelik Meâli)

Akıp gitmekte olan zamana, asra andolsun ki,

(Mahmut Kısa Meâli)

Şu asra yemin olsun ki,

(Mehmet Türk Meâli)

DÜŞÜN zamanın akıp gidişini!

(Muhammed Esed Meâli)

Akıp giden zamana, Asra andolsun ki!

(Mustafa Çavdar Meâli)

SU GİBİ akıp giden zamana andolsun ki;

(Mustafa İslamoğlu Meâli)

Asr'a kasem olsun ki,

(Ömer Nasuhi Bilmen Meâli)

Yemin ederim zamana:

(Suat Yıldırım Meâli)

Asra andolsun ki,

(Süleyman Ateş Meâli)

Çağa yemin ederim ki,

(Süleymaniye Vakfı Meâli)

Andolsun asra!

(Şaban Piriş Meâli)

Asra yemin olsun,

(Ümit Şimşek Meâli)

Yemin olsun zamana/çağa/gündüzün iki ucuna / sabah namazına / ikindi vaktine /
Asrisaadet'e ki,

(Yaşar Nuri Öztürk Meâli)

Bu meâllerin tamamına göre orada kullanılan üslûp yemin üslûbudur. Dikkat edilirse tek kelimelik وَالْعَصْرِ (ve'l asri) kelimesine “asra yemin olsun ki” mânâsı verilmiştir. Meâl müelliflerine tek bir kelimeyi “asra yemin olsun ki” şeklinde bir fiil cümlesi hâline getiren şey, kelimenin başındaki ‘ve’ (و) harfinin, cümleden düşürülen ‘uksimu bi’ (اقسم ب) fiilinin yerine konulmasının kabul edilmesidir. Yani onlara göre kelimenin başındaki (و) ‘ve’ harfi, hazfedilen fiile ve harf-i cer’e işaret etmektedir.

Biraz önce saydığımız, ‘iğrâ, tahzir, yemin’ üslûplarının tamamında hazf vardır. Yani fiilin gizlenmesi şarttır. Fiili açığa çıkardığınızda cümle tamam olur ama bu sefer de kullandığınız üslûp ‘iğrâ, tahzir veya yemin’ üslûbu olmaz, normal bir fiil cümlesi olur.

Normal bir fiil cümlesi hâline getirilmesi durumunda ise muhâtabın söylediğinden ‘sakındırma, teşvik veya yemin’ mi kastettiği yani niyeti anlaşılmaz. Yani bu üslûpların temel özelliği; fiilin zikredilmemiş olması, o fiilin yerine ‘ve’ (و) edatının getirilmesi ve eğer yemin üslûbu ise bu edattan sonraki kelimenin son harekesinin ‘mecrur’ (esre-kesra) yapılması, eğer iğrâ veya tahzir üslûbu ise yine başa ‘ve’ (و) edatının getirilmesi ama edattan sonraki kelimenin son harekesinin mansub (fetha-üstün) yapılmasıdır.

Şekil olarak ‘iğrâ’ ve ‘tahzir’ üslûpları aynıdır. Bunlardan hangisinin kullanıldığı, kelimenin kendisinden (anlamından) anlaşılabacaktır. Yemin üslûbu ise şekil yönünden bu iki üslûptan ayrıdır. Çünkü yemin üslûbunda ‘ve’ (و) edatından sonra gelen kelimenin harekesi iğrâ ve tahzir üslûbunda olduğu gibi mansub (fetha-üstün) değil, mecrur (esre-kesra)’dur. Örnek verelim:

وَالصَّبْرَ (ve’s sabr + e) ... Sabrı (tavsiye ediyorum)

Meselâ, bu tek kelimenin başında ‘ve’ (و) edatının olması ve son harekesinin mansub (fetha-üstün) olmasından dolayı -çok rahat bir şekilde- burada kullanılan üslûp ‘iğrâ’ (teşvik) üslûbudur diyebiliriz. Peki, madem ki şekil açısından ‘tahzir’ (sakındırma) ve ‘iğrâ’ (teşvik) üslûpları birbirinin aynısıdır, neden “burada ‘tahzir’ üslûbu var” demedik de direkt “‘iğrâ’ (teşvik) üslûbu var” dedik? Çünkü ‘sabır’; kendisinden sakındırılacak bir şey değil, kendisine teşvik edilecek bir şeydir. Ama şöyle deseydik:

وَالشَّيْطَانَ (ve’s şeytan+e) ... Şeytana (dikkat et)

Bu durumda, hiç düşünmeden “burada tahzir (sakındırma) üslûbu kullanılmış” derdik. Çünkü ‘şeytan’ teşvik edilecek biri değildir.

Görüldüğü gibi kalıp olarak her ikisi de ‘ve’ (و) edatı ile başlamıştır ve her ikisinde de ‘ve’ edatından sonra gelen kelimenin son harekesi aynıdır. Bu iki üslûp arasındaki farkı ‘kendisine teşvik edilen’ veya ‘kendisinden sakındırılan’ kelimelerin mânâları belirlemektedir. Bu iki üslûbu kullanan kişinin ‘teşvik’ veya ‘sakındırma’ adına seçeceği kelime, konuşmacının ilgili duruma ne kadar vâkıf olup olmadığını da belirlemektedir. Meselâ, baş ağrısından yakınan birine, karın ağrısı ilacı kullanmayı ‘iğrâ’ üslûbu ile teşvik eden birisi, karşısındaki muhâtabı dinlememiş demektir. Ya da kötü birinden bahseden birine teşvik ifade edecek kelimeler seçerek ‘tahzir’ üslûbunu kullanmak, ‘konuya yabancı kalmak’ anlamına gelecektir. Yani bu iki üslûbu kullanacak kişinin kelime seçimi son derece önemlidir.

Bu iki üslûp ile yemin üslûbu arasındaki fark ise ‘ve’ (و) edatından sonraki kelimenin son harekesinden anlaşılmaktadır.

وَالْكِتَابَ (ve’l kitab+e) ... ‘ve’ (و) edatından sonra gelen kelimenin son harekesinin ‘mansub’ (fetha-üstün) olmasından dolayı ‘iğrâ’ veya ‘tahzir’ üslûbudur. Verilmesi gereken mânâ “bu kitabı tavsiye ediyorum” veya “bu kitaba dikkat et” şeklinde olmak zorundadır. Bu iki

üslûpta ‘vav’ harfinin gizlediği (hazfettiği) fiiller; teşvik edici, dikkat çekici veya sakındırıcı fiiller olmak zorundadır.

وَالْكِتَابِ (ve’l kitab+i) ... ‘ve’ (وَ) edatından sonra gelen kelimenin son harekesinin ‘mecrur’ (kesra-esre) olması halinde bu kesinlikle ‘yemin’ üslûbudur. Verilmesi gereken mânâ “bu kitaba yemin ediyorum” şeklinde olmak zorundadır. Yemin üslûbundaki ‘vav’ harfinin gizlediği fiil ise her zaman ‘uksimu’ (yemin ediyorum) fiilidir. Bazı meâl yazarlarının Kur’an’daki birçok âyeti bu üslûp üzerinden, “şahit olsun, dikkat edin, değerini bilin, düşünün” şeklinde çevirmeleri asla doğru değildir.

Meselâ,

(Tin 95/1)

وَالَّذِينَ وَالرَّيُّنُونَ

(Tin 95/2)

وَطُورِ سِينِينَ

İNCİRİ ve zeytini düşün,

ve Sina Dağını,

(Muhammed Esed Meâli)

İNCİR AĞACI ve zeytin (diyarı) şahittir!

Ulu Sînâ Dağı şahittir!

(Mustafa İslamoğlu Meâli)

İncirin ve Zeytinin hakkı için.

Sina dağının hakkı için

(Süleymaniye Vakfı Meâli)

Bu meâl yazarları (وَ) ‘ve’ harfinden sonra gelen kelimenin son harekesinin ‘mecrur’ (kesra-esre) ve kesinlikle ‘yemin üslûbu’ olmasına rağmen Âsım b. Behdele kıraatine uymamış ve sanki metinde (lütfen kelimelerin son harflerine dikkat edilsin) “ve’t tine, ve’z zeytune, ve’t tura sinine” yazıyormuş gibi bu cümleleri yemin üslûbundan ‘iğrâ’ (teşvik) üslûbuna taşımışlardır. Bu meâl yazarlarının bunu yapabilmeleri için her şeyden önce oradaki ‘hareke’ hatasına dikkat çekmeleri ve itirazlarını gerekçeleriyle birlikte ortaya koymuş olmaları gerekmektedir. Hem bunu yapmamalarının hem de yemin üslûbu olduğu hâlde iğrâ üslûbu mânâsını vermelerinin sebebinin ilkesizlik olduğu âşikârdır; bunun başka bir açıklaması olamaz. Hele bu meâl yazarlarının verdiği “İncir ve zeytin (diyarı) şahittir.” cümlesinde, üzerine yemin edilen kelimenin son harekesi ne ‘iğrâ ve tahzir’ üslûbunda olduğu gibi ‘mansub’ (fetha-üstün)’tur ne de yemin üslûbunda

olduğu gibi ‘mecrur’ (esre-kesra)’dur. Bu çeviriye göre ‘vav’dan sonra gelen kelimenin son harekesinin ‘merfû’ (ötre) olması gerekmektedir. Dahası, diğer meâl yazarlarının yaptığı gibi âyete ‘hakkı için’ gibi kelimeler eklemek ne ‘iğrâ ve tahzir’ üslûbuna ne de yemin üslûbuna asla uymamaktadır.

Bu meâl yazarlarını bir kenara bırakarak konumuza dönecek olursak; Âsım b. Behdele kıraatine göre وَالْعَصْرِ (ve’l asri) şeklinde harekeleyerek bu kelimenin, üzerine yemin edilen bir şey hâline getirilmesinin hem gramer kurallarına göre hem de aklî, naklî ve ilmî delillere göre olabilirliği oldukça tartışmalıdır. Çünkü yemin üslûbunda temel şart; ‘üzerine yemin edilen şeyin’ hem yemin eden hem de yemine muhatap olan kişiler tarafından çok iyi biliniyor olmasıdır. Dahası, o şeyin yüksek değeri hususunda her iki tarafın da aynı şeyi kabul etmiş olması gerekmektedir. Zamana hiç değer vermeyen birinin karşısına geçip “zamana yemin ediyorum” denmesi, Türk bayrağına değer vermeyenin karşısına geçip “bayrağa yemin ediyorum” denmesi, hiçbir değer taşımayacağı gibi yemin edenin karşısındaki muhâtabını hiç tanımamış olması anlamına da gelecektir.

Meselâ, risâlete hiç değer vermeyen, kitabı sevmeyen, hatta bilgiyi aktarmak için yazıya ihtiyaç duymayı akıl kıtlığı sayan ‘Mekkeli müşrikler’in karşısına geçip “Risâlete yemin ederim. Resûlün getirdiği kitaba yemin ederim.” denmesi boş ve hatta yemin edeni oldukça gülünç duruma düşüren bir yemin olacaktır. Aynı şekilde, üzerine yemin edilen şeyin muhâtaplar tarafından tanınmayan, bilinmeyen bir şey olması da yemin edeni oldukça kötü duruma sokacaktır. “Üzerine yemin edilen ‘EL ASR’ nedir?” sorusuna geçmeden önce yemin etmenin gerekçeleri üzerinde de durulmalıdır.

Bir kişinin söz söylerken yemine başvurmasının sebebi yani yemin üslûbuna başvurulmasının sebebi hakkında şunlar söylenmiştir:

- “Yemin kavramı bir sözün veya haberin kesin olduğunu ifade etmek için kullanılır. Özellikle bir işte; bir ısrar, kararlılık göstermek için veya kişinin açık olan bir şeyi başkasına kanıtlamak, inkâr edilen bir konuda yüzleşmek için kullandığı bir araçtır.”
- “Şimdi biraz da yeminin ne şekilde ortaya çıktığına bakalım. Yeminin çıkış gayesi, bir kimsenin söylediği sözü “doğrulatmak” için bir şahit getirme isteğidir. Bu da Allah’ı şahit tutarak olur.”
- “Bir diğer görüşe göre ise yeminin çıkış sebebi: Kendisi için yemin edilen şeyin kıymet ve önemine işaret etmek ayrıca dinleyenlerin o şeye karşı dikkatlerinin çekilmesi için çıkmıştır.

(Yrd. Doç. Dr. Muhittin Uysal / Arap dilinde kasem (yemin) / tez)

Alıntı yaptığımız bu tezde, Prof. Dr. İsmail Cerrahoğlu’nun, yeminin gerekçeleri hakkında şunları söylediği aktarılmaktadır:

1. “İslamiyet’ten önceki Arapların içtimai hayatlarında yeminin rolü büyüktür. Kur’an’ı Kerim ise Arapların öteden beri alışageldikleri üslûbu muhafaza etmiştir, yeminler de bu üslûba uygun şekilde gelmiştir.”
2. “Allah’u Teâlâ inzâl ettiği âyetlerini ve delillerini bu türlü yeminlerle teyit etmiştir. Bunda garipsenecek bir şey yoktur.”
3. “Yemin her zaman her şeyi teyit etmek için değil, bazen de o şeyin kıymetine işaret etmek ve kadrini yüceltmek için kullanılır.”

(Prof. Dr. İsmail Cerrahoğlu / Tefsir Usulü / s. 169)

TDV Ansiklopedisindeki ‘yemin’ maddesinde yemin edilmesinin gerekçeleri ve yeminin çeşitleri ile alâkalı fikhî mezheplerdeki görüşler rivâyetler üzerinden uzun uzun anlatıldıktan sonra (yukarıdaki alıntıların aynısıdır) yeminin hükmü ve yeminin şartları ile alâkalı şunlar söylenmektedir:

“Yeminin Hükümü: Yemin kural olarak mubahtır, ancak “gereksiz yere” yemin etmek ve bunu alışkanlık hâline getirmek hoş görülmemiş, sıkça yemin etmek Allah’ın adına karşı bir saygısızlık kabul edilmiştir. Yalan yere yemin ise büyük günahlardandır. Hanefi, Maliki ve Hanbelilere göre yeminlerde aslolan ibahadır, fakat gereksiz yere çok yemin etmek mekruhtur. Şafilere göre ise yemin kural olarak mekruhtur ve bir ihtiyaç olmadıkça yemin edilmemelidir.

Yeminin lafızıyla ilgili şartlar. 1. Yeminin Allah’ın isim ve sıfatlarından biri zikredilerek yahut fakihlerce kabul edilen altı husustan (talâk, i’tâk, adak, zihâr, küfür, haram) birinin yer aldığı bir şarta bağlanarak yapılması gerekir. Bu tür yeminlerde lafızların ara vermeden bir defada söylenmesi şartı da aranır. 2. Hangi dilde yemin ediliyorsa o dilde yemin ifade eden sözlerin veya fiil kalıplarının kullanılması şarttır. Arapça’da bunun için yemin harfleri, haber sîgası veya masdar kalıbı kullanılır; meselâ “vallahî”, “uksimu billâh” ve “kasemen billâh” denilir; emir sîgasıyla yemin söz konusu olmaz. Türkçe’de olduğu gibi diğer bir kısım dillerde dilek kipindeki bazı ifadelerle (meselâ Allah’a yemin olsun) yemin edilebilirse de, “Yemin etmek istiyorum” gibi bir cümleyle yahut dua ve beddua sözleriyle yemin olmaz. 3. Yeminin ihtimalli bir şarta bağlanmaması, meselâ “inşallah” veya “görüşümü değiştirmezsem” gibi sözlerin kullanılmaması gerekir. “Bir konuda yemin ederken inşallah diyen kimseye kefâret gerekmez” hadisi (*Tirmizî, “en-Nüzûr ve’l-eymân”, 7*) bu hükmün delilidir. Yeminde kullanılan lafızların yorumunda duruma göre sözlük anlamı, örf ve niyet önem kazanır. Hanefîler’e göre yeminin anlamı hakkında önce örfe, sonra dile bakılır. Hanbelîler’e göre sırasıyla şer’î, örfî ve lugavî mânaya uyulur. Mâlikîler’in bir kısmı fiilî örfü kavli örfü, bir kısmı şer’î örfü lugavî örfü, diğer bir kısmı lugavî örfü şer’î örfü göre öncelikli görür. Bazı Şâfiîler örfü dile, bazıları da dili örfü göre öncelikli saymıştır. Klasik fıkıh kitaplarında bu konuyla ilgili ayrıntılı tahliller bulunmakta, yemin konusunun kapsamını belirlemede örfün önemli bir faktör olduğu anlaşılmaktadır. Meselâ, “Bu ağaçtan yemeyeceğim”; “Evine ayağımı basmam”; “Et

yemeyeceğim” cümlelerine örfte belirli bir anlam yüklenir. Buna göre ağaç denince meyvesi, et denince sığır veya koyun eti, ayak basmam denince eve girmeme mânası anlaşılıyorsa yeminin kapsamı bunlarla sınırlı kabul edilir. Bilhassa kinayeli lafızlarla yapılan yeminlerde niyet belirleyicidir. “Ettiğin yemin arkadaşının anlayacağı mâna üzerinedir” ve, “Yemin, yemin ettirenin niyetine göredir” hadisleri gereği (*Müslim*, “*Eymân*”, 20, 21) yemin lafızlarının anlamını ve içeriğini belirlemede niyet esas alınır.”

(*TDV Ansiklopedisi / Yemin md. / Müellif; Ertuğrul Boynukalın*)

Yemin üslûbunun kullanılmasının gerekçeleri bu şekilde açıklanmaktadır.

Gramer açısından yemin üslûbunun kalıbı ise şu şekilde tarif edilmiştir:

Bir cümlemin tam anlamıyla yemin ifade edebilmesi için;

1. a) Yemin edatı, b) Yemin fiili c) Üzerine yemin edilen şeye (*muksemun bih*) sahip olması gerekir.

(*Yrd. Doç. Dr. Muhittin Uysal / Arap dilinde kasem (yemin) / tez*)

Nahiv kitaplarının tamamında, ‘yemin’ üslûbu özel bir üslûp olarak ayrı bir başlık altında incelenmiş ve bu üslûbun gramer kalıbı, uzun uzadıya açıklanmıştır. Tüm Nahiv kitapları bu üslûbun açıklamasına geçmeden önce yemin üslûbunun kullanılma gerekçesi ile ilgili şunu ifade etmişlerdir:

“Yemin üslûbu, söylenecek sözün veya verilecek haberin anlamını güçlendirmek için kullanılmaktadır. Söze yeminle başlayan bir kimse, yeminle sözünü pekiştirmekte ve haber verdiği şeyden emin olduğunu belirtmek istemektedir.”

(*Yrd. Doç. Dr. R. Resul Sevinç / Arapçanın Temel Gramer Kuralları / Özel Gramer Üslûpları / Yemin / s.449*)

Buraya kadar aktardığımız alıntılarımızdan özetle yemin üslûbunun tercih edilme sebepleri ile ilgili şu çıkarımlar söz konusudur:

- Yemin, sözün inanılabilirliğini arttırmak ve söylenen sözden emin olunduğunu göstermek için yapılır.
- Yemin, bir şeyin önemine dikkat çekmek için yapılır.

Bir insanın olur olmaz zamanda, olur olmaz şekilde Allah adına yemin etmesi bile doğru görülmezken, Yüce Allah’ın neredeyse her önüne gelen şeye yemin etmiş olması, Yüce Allah’ın o şeylerin önemine dikkat çekmesi olarak açıklanmıştır. Oysa anlamaya çalıştığımız Asr sûresindeki وَالْعَصْرِ (*ve’l asri*) ifadesinin ne olduğuna dâir ortaya hiçbir şekilde net bir şey konmamış, tüm açıklamalar ASR kelimesinin bir çok ihtimal barındırdığı yönünde olmuştur. Bu açıklamalara göre Allah yemin ederek Asr denen bir şeyin önemine dikkat çekmesine çekmiştir; ama o şeyin ne olduğu bilinmemektedir. Yukarıya aldığımız meâllerin büyük çoğunluğu Asr kelimesine ‘zaman – akıp giden zaman

– su gibi akıp giden zaman – çağ’ gibi anlamlar vermişlerdir. Kimi meâl yazarları ise kelimeye hiç mânâ vermeden, âyette geçtiği gibi “Asra yemin olsun ki” ifadesini meâllerine yansıtmışlardır.

Şimdi, bir an, bu ulemânın dediklerini ve meâl yazarlarının çevirilerini doğru kabul ederek (hâşâ) Yüce Allah’ın zamana yemin ederek dikkatlerimizi zamana çektiğini varsayalım ve Yüce Allah’ın dikkatimizi çektiği ‘zaman’ denilen şeyi anlamaya çalışalım:

Her şeyden önce varlık içinde adına ‘zaman’ diyebileceğimiz bir varlık yoktur. Zaman denilen şey, insan türünün bazı şeylere tanım getirmesi için icat ettiği ‘müsemmâsı’ olmayan sanal bir kavramdır. Yani zaman denilen şey lâfzen vardır ama bu kelimenin kendisine isim olan, zaman diye bir varlık türü yoktur. Bu meâl yazarlarının ve hatta müfessirlerin tamamı dünyanın küre şeklinde olduğunu, ‘saniye, dakika, saat, gün, hafta, ay, yıl, yüzyıl’ gibi kavramların dünya, ay ve güneş üçlüsünün hareketlerini ifade etmek için kullanılan kavramlar olduğunu söylemektedirler. Yani bunlar aslında bir mesafe ölçüsüdür. Kaldı ki ‘saniye, dakika, saat’ gibi kavramlar zaten aslı olmayan tamamen sanal ve üretilmiş kavramlardır. ‘Gün’ kavramı ise dünyanın kendi eksenindeki bir tam turu, ‘ay’ kavramı ise güneş takvimine göre dünyanın güneş etrafındaki ekseninin farklı şekillerdeki duraklarını, yıl kavramı ise güneş takvimine göre dünyanın güneş etrafındaki tam bir turunu ifade etmektedir. Meâl ve tefsir yazarlarının zaman kavramını tarif edişlerini biraz daha açacak olursak onlara göre şöyledir:

- ‘Salise, saniye, dakika, saat’ kavramları, dünyanın kendi eksen etrafındaki dönüş mesafesinin sanal olarak üretilen bir ölçü birimi ile ifade edilmesidir.

Genel kabul gören tariflere göre dünyanın etrafı ekvator çizgisinde 40.776 km’dir. Aslına bakılırsa uzunluk ölçü birimleri de sanaldır ve zaten ülkelere ve bölgelere göre farklı uzunluk ölçü birimleri kullanılmaktadır. Yoksa varlık içinde ‘milimetre, santimetre, metre, kilometre’ diyebileceğimiz bir varlık türü yoktur. Sanal ölçü birimlerinin sanal zaman birimleri ile tanımlanması ‘zaman’ kavramı ile ifade edilmiştir. Genel kabule göre ekvator çizgisi üzerinde bir noktayı sabit olarak aldığımızda kendi etrafında bir saatte 1669 km. hızla dönen dünya, o noktaya 24 saat sonra tekrar gelmektedir. İşte bu mesafenin insan tarafından icat edilen ‘saniye, dakika, saat’ şeklinde dilimlenmesi ‘gün’ kavramını ortaya çıkarmaktadır. Fakat aynı ‘gün’ kavramı, ekvator çizgisinden kuzeye ya da güneye inildiğinde farklılık arz etmektedir. İnsanlar ekvator çizgisinde sabitlenen aynı noktaya bir tam turdan sonra gelmelerini, dünyanın güneş ışığı ile olan ilişkisinden anlamaktadırlar. Bu mûtat bir şekilde hiç değişmemektedir. İşte bu sabitlik, insanların ‘saniye, dakika, saat’ kavramlarını türetmesine, hiç değişmeden devam eden bu yasayı ifade etmesine neden olmuştur.

Böyle olmasına rağmen dünya üzerinde bile ‘gün, ay’ kavramları farklılık arz etmektedir. Yani zaman ölçü birimleri mekâna göre değişmekte, ‘göreceli’ hâle gelmektedir. Meselâ, ekvator çizgisinde bir günün 12 saati gündüz, 12 saati karanlıkken; ekvator çizgisinin en

kuzeyinde 6 ay gündüz, 6 ay geceye dönmektedir. Yani tâbiri câiz ise oralarda bir gün 24 saat değil, 6 aydır.

Dahası, bu durum sadece dünya üzerinde böyle değildir. Genel kabule göre küre şeklinde olan dünyanın zemininden 100 km dikey olarak yukarı çıkıldığında her 90 dakikada bir güneş doğmaktadır. Yani dünya ile alâkalı olarak bile ‘zaman’ kavramı, sâbitesi olmayan, zaman ve mekâna göre değişen bir şeydir. Kaldı ki ‘zaman’ denilen şey hangi şeyin sâbit alındığına göre de değişmektedir. Meselâ, günlerin oluşumunda sâbite olarak ‘ay’ alındığında bir ay 29.6 güne dönüşmektedir. Yıl 365 gün değil, 354 güne dönüşmektedir. Biraz daha anlaşılırsın diye şu örnekleri verelim:

- 1 Merkür yılı = 88 dünya günü
- 1 Venüs yılı = 224 dünya günü
- 1 Mars yılı = 686 dünya günü
- 1 Jüpiter yılı = 12 dünya yılı
- 1 Satürn yılı = 30 dünya yılı
- 1 Uranüs yılı = 85 dünya yılı
- 1 Neptün yılı = 165 dünya yılı
- 1 Plüton yılı = 248 dünya yılı

Şimdi, (hâşâ) dikkatimizi çekmek için ‘zamana’ yemin ederek hangi zamana dikkatimizi çekmektedir? Ekvator çizgisindeki zaman mı? Kutuplardaki zaman mı? Atmosferin hemen üstündeki zaman mı? Yoksa diğer gezegenlerin zamanları mı? Zamana yemin eden Allah, hangi sâbite üzerinden belirlenen zamana yemin etmiştir? Ay sâbite olan zamana mı? Güneş sâbite olan zamana mı? Dünyanın dönüş hızına göre belirlenen zaman mı? Ay’ın aldığı şekillere göre belirlenen zaman mı?

Diyelim ki bazı meâl yazarlarının yaptığı gibi üzerine yemin edilen şey ‘çağ, asır, yüzyıl’dır. İyi ama bunlar da hangi olay sâbite alınıyorsa ona göre değişmektedir. Yani bu kavramlar da sanaldır. Ay takvimine göre bir yüzyıl 35.400 gündür, güneş takvimine göre ise 36.500 gündür.

Neresinden bakarsak bakalım, neresini tutarsak tutalım; asla ilkesi olmayan bu yaklaşım biçimleri dökülmekte, kişiyi gerçeğe değil, meâl ve tefsir yazarlarının hayallerine çekmektedir. Bir kere, Yüce Allah’ın yemin etmesinin hiçbir gerekçesi yoktur ve Yüce Allah’ın, değeri kendisinden daha düşük şeylere yemin edebileceğini söylemek, (hâşâ) Yüce Allah’ı insan-tanrı olarak kabul etmek demek olacaktır. İnsanın etrafını saran trilyonlarca âyet insanın inanmasına yetmeyecek ama Yüce Allah yemin ederek insanları inandıracak, öyle mi? Öyleyse, (hâşâ) “Allah başarılı olamamış” demektir. Çünkü tarih boyunca Yüce Allah’a gönülden teslim olanlar dâima bir avuç olmuştur...

Olaya gramer açısından yaklaştığımızda bile Asr sûresinde bir yeminin olmadığı gün gibi ortadadır. Fakat olur-olmaz şeylere hem de hiç gereği yokken yemin edebilen bir Allah tasavvuru zihinlere yerleşince, bu tasavvur artık her şeye o gözle bakacaktır.

Yemin üslûbunda temel şart; üzerine yemin edilen şeyin yüksek değeri husûsunda hem yemin edenin hem de yemine muhâtap olan kişinin ittifak etmesi gerekmektedir. Üstelik üzerine yemin edilen şeyin her iki taraf açısından çok iyi biliniyor olması gerekmektedir. Ne olduğu husûsunda ‘zaman, çağ, asır, akıp giden zaman, ikinci vakti, dehr’ gibi birçok farklı şey söylenen ‘Asr’ bilinmemekte; ama Yüce Allah bilinmeyen o şeye yemin etmektedir. Âdeti “Allah bir şeye yemin ederek dikkatimizi çekti ama biz onun dikkat çektiği şeyi bilmiyoruz.” denmektedir. Bu tutum, (hâşâ) Yüce Allah’ın dikkat çekmeyi bile doğru dürüst, açıkca ortaya koymadığı sonucuna gitmektedir.

Yüce Allah’ın karmakarışık ve ne olduğu bilinmeyen şeylere yemin edebileceğini tasavvurlarına sığdırabilenler -ki mekruh sayıldığı için bu eylem kınanır,- Allah’ı anlattıkları yanlışıyla, üstelik en çok da değer açısından kendinden düşük şeylere yemin edebilen bir Allah tasavvurunu kendilerine değer verip kulak kesilen zavallı insanlara dikte etmeyi başarmışlardır. Üstelik ne üzerine yemin ettiği bilinmese bile Kur’an âyetlerini ısrarla yemin üslûbu üzerinden harekelendirmeye ve anlamlandırmaya devam etmişlerdir.

- *Harıl harıl koştan atlara yemin olsun ki, tırnaklarıyla ateş çıkaranlara yemin olsun ki, sabah vakti baskın yapanlara yemin olsun ki, toz duman koparanlara yemin olsun ki... (Âdiyât sûresi)*

Aklı başında bir vicdanın asla kabul etmeyeceği bu üslûp Yüce Allah’a yakıştırılabilmıştır. Üstelik hiçbir gramer ilkesine uymamasına rağmen. İşte, bu tasavvura sahip akıllar, ne olduğu bilinmeyen ve aslî olarak olmayan ‘sanal’ bir zaman kavramı üzerine Yüce Allah’ın yemin edebileceğini ifade etmişlerdir.

Oysa âyette geçen ‘ASR’ kelimesi; ‘bir şeyin özünü çıkarmak, bir şeyin aslını oluşturan şeyi meydana çıkarmak, bir şeyin hülâsası, özeti, ana fikri’ anlamına gelmektedir. Bir meyvenin özünü oluşturan ve o meyveye tadını ve özelliğini veren suyuna ‘usâre’ denmektedir. O meyve suyu olmadan, meyve, tadı tuzu olmayan posadan başka bir şey değildir. Yani ‘asr’ kelimesi bir şeyin özünü oluşturan asıdır.

“Kur’an’ın tamamı ne anlatıyor?” diye bir soru sorarsak vereceğimiz en güzel cevap “Asr sûresi”dir. Çünkü Kur’an baştan sona, Yüce Allah’a gönülden teslim olanların sağlam bir yol üzerinde olduklarını, imân etmeyenlerin ise yolsuz yordamsız kaldıklarını, bu dünyada ve âhirette asla mutlu olamayacaklarını anlatmaktadır. Kur’an baştan sona, insan türünü Allah’a imâna davet etmekte, imân edilmediği takdirde insan türünün ziyan içinde olacağını bildirmektedir. İşte bu sûre, Kur’an’ın birçok yerinde çeşitli şekillerde anlatılanı bir hülâsa şeklinde bildirmektedir. Kur’an’ın tamamında anlatılanların en kısa ve en özet şeklinde ifade edilmesidir.

En baştaki وَالْعَصْرَ (ve'l asr) ifadesinde bir yemin üslûbu değil, 'iğrâ' (teşvik) üslûbu vardır. Fakat en başta açıkladığımız gibi burada 'iğrâ' üslûbunun olabilmesi için kelimenin son harekesinin 'asri' değil 'asre' şeklinde olması gerekmektedir. Aslı noktasız ve harekesiz olan Kur'an'a, kendi içtihatlarıyla hareke ve nokta koyanların tasavvurunda Yüce Allah'ın özgür yarattığı insanın 'köle-cariye' olması, alınıp satılması sorun teşkil etmemektedir. Yakınan eşlerin adam edilmesi için dövülmesi sorun teşkil etmemektedir, mürtedin öldürülmesi sorun teşkil etmemektedir. Allah'ın (hâşâ) saptıran bir Allah olması sorun teşkil etmemektedir. (Hâşâ) Arap olan bir Allah sorun teşkil etmemektedir. İşte onların tasavvurlarındaki dünya, tasavvurlarındaki insan, tasavvurlarındaki Allah nasılsa -ki bu şekildedir, bu Kur'an'a da bu tasavvurları doğrultusunda nokta ve hareke tercihinde bulunmuşlardır.

En baştaki وَالْعَصْرَ (ve'l asr) ifadesinin son harekesini 'iğrâ' üslûbu gereği 'mansub' (fetha-üstün) yapıp mânâ verdiğimizde şöyle olmaktadır:

- وَالْعَصْرَ (ve'l asr) ... Kısaca, özetle, hülâsa.
- وَالْعَصْرَ (ve'l asr) ... Kısaca ifade etmek gerekirse
- وَالْعَصْرَ (ve'l asr) ... İşin aslına önem verin.
- وَالْعَصْرَ (ve'l asr) ... İşin aslı şudur.
- وَالْعَصْرَ (ve'l asr) ... Kur'an'ın özeti şudur
- وَالْعَصْرَ (ve'l asr) ... Özetle şunu anlayın

Bu anlamlardan hangisi alınırsa alınsın veya iğrâ üslûbu temel alınarak hazfedilmiş fiil olarak hangisi takdir edilirse edilsin bu sûre, kesinlikle Kur'an'ın ana fikri, özeti, hülâsası olacaktır. Maksudı ortaya çıkacak, en sıradan insan bile Kur'an'ın tamamını okumadan Kur'an'ın ne anlatmak istediğini anlayarak imân sahibi olacaktır.

Evet, bizim tercihimize göre 'asr' kelimesinin sonuna konulan hareke asla doğru değildir. O harekenin esre değil, fetha olması gerekmektedir. Çünkü Yüce Allah yemin etmekten münezzehtir.

İSM-İ MEVSÛL

Bu sûrenin gramatik yapısı akıllara durgunluk verecek şekildedir. Kelimelere sâdık kalınarak bir gramer tahlili yapıldığında en başta gelen إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ (innel insane lefi husr) cümlesindeki الْإِنْسَانَ (el-İnsan) kelimesi biyolojik bir türün ismi olarak alınmış; ama devamında gelen cümledeki إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا (ille'lezine amenu) ifadesi bir tür ismi olarak değil, bir davranış kalıbı olarak istisnâ edilmiştir. Âdeta aklını ve irâdesini imân yönünde kullanmayanları irâdesiz ve akılsız olarak almıştır. Yani "insan türü içinde irâde ve akıl kullananlar imân edenlerdir" demek istenmiştir. Bunun yanında, ilk cümlede içinde geçen لَفِي (lefi) ifadesinin başındaki ل (le) harfinin; en başta gelen إِنَّ (inne) edatının başlangıç cümlesi için olmadığı, bu cümlede وَالْعَصْرَ (ve'l asre) ifadesinin mef'ûlû

(nesnesi) olduğu ve bu cümleinin önceki cümleden asla koparılmaması gerektiği ifade edilmiştir.

Azıcık gramer bilgisine sahip olanlar, الَّذِينَ (ellezine) ifadesinden sonra gelen cümleinin tamamının sıla cümlesi olduğunu ve ellezine kelimesine dönen ‘sıfatı’ kelimeler olduğunu hemen anlamışlardır. Yani Türkçe ifade edecek olursak الَّذِينَ (ellezine) ifadesinden sonra gelen cümle -sonuna kadar- parentez içi cümledir.

Kelimelere dikkat edilirse “sadece imân edenler” denmiş, neye veya kime imân edenler olduğuna dair hiçbir açıklama getirilmemiştir. Yani âyetle “Allah’a, âhiret gününe, meleklerle, kitaba, resûllere vs.” şeklinde bir açıklama hiç yoktur. Evet, yoktur ve olmaması da gerekmektedir. Çünkü ifade الَّذِينَ (ellezine) kelimesi ile gelmiştir. İsm-i mevsûllerin ne işe yaradığını bilmeyenler ile kelimelere sadık kalmamayı mahâret sayan ulemâ, bu minicik kelimenin aslında Kur’an’ın tamamına gönderme yaptığını elbette dikkate almayacaklardır.

İsm-i mevsûller, bir sözün veya olayın öncesi ile sonrası arasında bağ kuran kelimelerdir. Bu kelimelerden sonra gelen cümleler, bahse konu olan kişilerin, sözün öncesi ile hangi özellikler üzerinden bağının kurulması gerektiğini bildiren sıla cümleleridir. Âyetle sadece ‘imân edenler’ denmiş; ama neye/nelere, kime/kimlere ne şekilde imân edileceği bildirilmemiştir. Bu söz okuyan herkes “Kime/neye imân edenler?” sorusunu elbette soracaktır. İşte bu sorunun cevabını bulmak isteyenler için oraya الَّذِينَ (ellezine) ifadesi konmuş ve sözü anlamak isteyen için sıla cümleleri belirtilmiş ve ‘özetle’ anlatıldığı belirtilen bu söz için Kur’an’ın diğere yerlerindeki açıklamalara gidilmesi gerektiğinin istikameti çizilmiştir. Bu küçücük kelime (ellezine) bu sûreyi Kur’an’ın tamamına bağlamıştır. Fakat ilginç olan; böyle bir kullanım EL İNSAN kelimesi için yapılmamıştır. Çünkü Yüce Allah insan türünü, ‘ziyan’ edecek kodlarla yaratmamış, insanın “cevherine” ziyan etmeyi içselleştirmeyi asla koymamıştır. Yani Yüce Allah insanı, ziyan etsin diye yaratmamıştır.

İsm-i mevsûlden sonraki bu (الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ) cümlede kullanılan ‘ve’ edatlarının tamamı, nahivde adına ‘vâvu’l maiyye’ denilen bir edattır. Bu ‘vav’ cümleye “imân edip, sâlih amel işlemekle beraber hakkı, hakla beraber sabrın olmasını zorunlu hâle getirmektedir. Yani sâlih amelsiz bir imân, hak olmayan bir sâlih amel, üzerinde sonuna kadar sâbit kalınacak bir hak olmadan olmaz denmektedir. EL-Hak (بِالْحَقِّ) ve es-Sabr (بِالصَّبْرِ) kelimelerinin hem sıla cümlesi içinde gelmesi hem de mârife gelmesi ise hak ve sabır kelimelerinin içeriğinin anlatılmış, bildirilmiş olduğunu, herkesin kendi kafasına göre bir hak ve sabır tanımı yapmaması gerektiğini bildirmektedir. Yani eğer birinin “Tavsiye edilmesi gereken ‘hak ve sabır’ nedir?” gibi bir sorusu varsa -ki olmalıdır, “bu soruya herkes kendi kafasına göre cevap vermesin, çünkü bu sorunun cevabı verilmiştir, sorusuna cevap arayan ism-i mevsûlden ve sıla cümlesinden Kur’an’da onu arasın” denmiştir. Çünkü bu sûre açıklama sûresi değıl, tam tersi açıklananı kısaca yani ‘HÜLÂSA’ olarak belirten bir sûredir.

Allah'ın kitabını kılavuz edinmeyenlerin ilkeli bir yol üzerinde olması mümkün değildir. Af ve mağfiret O'ndan dilenir, hatalarımızı affetmesini O'ndan ümit ederiz. O'ndan başka sığınak, kitabından başka kılavuz yoktur. İşte bu gerekçelerden sonra bu âyetlere verilmesi gereken daha isâbetli olduğuna inandığımız meâl şöyle olmalıdır:

(Asr 103/1)

وَالْعَصْرِ

KISACA (özetle bildiriyoruz ki)

(Asr 103/2)

إِنَّ الْإِنْسَانَ لِفِي خُسْرٍ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ

GÜVENEN, O (bildirilen) SÂLİHATLARI YERİNE GETİREN, BİRBİRLERİNE O (bildirilen) HAKKI ULAŞTIRAN / ŞART KOŞAN, KARŞILIKLI OLARAK ŞİKÂyet ETMEDEN SONUNA KADAR DİRENMEYİ TAVSİYE EDENLERİN DIŞINDA KALAN İNSAN TÜRÜNÜN TAMAMI KESİNLİKLE ÇOK BÜYÜK BİR ZİYAN İÇİNDEDİR.